

Innst. 330 S

(2016–2017)

Innstilling til Stortinget frå utenriks- og forsvarskomiteen

Meld. St. 22 (2016–2017)

Innstilling frå utenriks- og forsvarskomiteen om Hav i utenriks- og utviklingspolitikken

Til Stortinget

Samandrag

Dette er første gang en norsk regjering legger frem en stortingsmelding om hav i utenriks- og utviklingspolitikken. Målet er å belyse de mulighetene og utfordringene som havet representerer for landet vårt, og tydeliggjøre hvordan utenriks- og utviklingspolitikken kan støtte opp under norske havinteresser og bidra til å nå FNs bærekraftsmål. Ett av målene, nummer 14, handler om bevaring og bruk av hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling.

Havet rommer store muligheter for menneskeheten. En voksende befolkning vil trenge mat og energi, og stimulere til økt handel og sjøtransport. Skipsfarten er av avgjørende betydning for å sikre global handel og verdiskaping.

Befolkningsvekst, urbanisering og konsentrasjon av menneskelig virksomhet i kystområder vil øke presset mot havet. Havet er utsatt for klimaendringer, forurensning, marint søppel, overfiske og ødeleggelse av økosystemer i kystsonen.

Havretten spiller en sentral rolle. FNs havrettskonvensjon omtales ofte som havets grunnlov. Konvensjonen er viktig for Norge som energinasjon, miljønasjon, sjømatnasjon og skipsfartsnasjon.

Mange havnæringer har et stort potensial, inkludert sjømat, marin bioteknologi, energi (fornybar og ikke-fornybar), mineraler på havbunnen, sjøtransport og handel, havbasert turisme og havovervåking. Samlet utgjør dette den blå økonomien.

Meldingen tydeliggjør havet som et sentralt interesseområde i norsk utenriks- og utviklingspolitikk og har tre prioriterte innsatsområder: bærekraftig bruk og verdiskaping, rene og sunne hav, og blå økonomi i utviklingspolitikken. For regjeringen er det avgjørende å fremme bærekraftig bruk av havets ressurser, og at bærekraftig bruk og bevaring ikke trenger å stå i motsetning til hverandre.

Det er stort behov for mer kunnskap om havet. Regjeringen arbeider aktivt for å fremme norske havinteresser multilateralt, regionalt og bilateralt. Mange utviklingsland har et betydelig potensial for vekst i den blå økonomien og etterspør kunnskap, kompetanse og erfaringer fra land som Norge.

Regjeringen vil igangsette havdialoger med aktuelle land for å dele erfaringer og kompetanse, og samarbeide om mulige tiltak for rene og sunne hav, bærekraftig bruk av havets ressurser og vekst i den blå økonomien.

Regjeringen gir kunnskapsinnhenting i nord høy prioritet og det settes hvert år av betydelige ressurser til dette. Regjeringen vil i samarbeid med akademien, forvaltning og næringsliv vurdere å opprette et kompetansesenter for hav og arktiske spørsmål i Tromsø.

Norske havinteresser i Antarktis og det sørlige Atlanterhavet er i dag særlig knyttet til vern av de unike økosystemene i havet, forskning og forsvarlig høsting av levende marine ressurser.

Det er en kjerneinteresse for Norge å styrke og utvikle havretten. FNs havrettskonvensjon er den folkerettslige overbygningen for all utøvelse av menneskelig aktivitet i havet. Havrettens prinsipper om plikt til å verne, rett til å bruke, og dens regionale tilnærming til havforvaltning, er sentrale elementer.

Forholdet mellom Norge og EU når det gjelder havrelaterte spørsmål er preget av tett kontakt og samarbeid på mange nivåer. Brorparten av eksporten fra norske havnæringer går til land i EU.

Trygge hav er en sentral forutsetning for norske havinteresser. For regjeringen er det vesentlig å føre en sikkerhetspolitikk som også ivaretar våre interesser på havet. Avklarte maritime avgrensningsslinjer og etterlevelse av havretten er nøkkel til fremtidig fredelig samarbeid. Forsvaret er vår primære myndighetsutøver på havet, og gjennom hele året er Kystvakten til stede for å ivareta norske interesser. Tett samarbeid mellom NATO og EU om maritim sikkerhet er positivt for Norge.

Menneskesmugling over havet er en stor utfordring. De maritime operasjonene i Middelhavet er viktige verktøy i arbeidet med å kontrollere Schengens yttergrenser, bekjempe menneskesmugling og håndtere flyktning- og migrasjonsstrømmer. Effektene av klimaendringer på havet kan bidra til å forsterke globale og regionale sikkerhetsutfordringer. Regjeringen jobber for en helhetlig tilnærming hvor man ser miljøkriminalitet i sammenheng med annen organisert kriminalitet, som fiskerikriminalitet.

Regjeringen vil at Norge skal ta en førende internasjonal rolle for bærekraftig bruk og verdiskaping, rene og sunne hav, og støtte til blå økonomi i utviklingsland. Bærekraftig bruk av havets ressurser og verdiskaping i havet kan gi viktige bidrag til flere av FNs bærekraftsmål.

De tradisjonelle norske havnæringene, olje- og gasssektoren, maritim næring og sjømatnæringen, er i høy grad internasjonalisert. I en særstilling, målt i verdiskaping, eksportverdi og sysselsetting, står petroleumssektoren. Maritim transport er fundamentalt for verdenshandelen og tilgang til globale markeder, og en nøkkelkomponent for å oppnå bærekraftig utvikling.

De største verdiene i norsk sjømatsektor er i dag i oppdrettsnæringen. Regjeringen arbeider for bærekraftig forvaltning av de levende marine ressurser, basert på best tilgjengelige vitenskap og en økosystembasert tilnærming. Regjeringen arbeider for at fiskeri og akvakultur skal tillegges større vekt i arbeidet med global matsikkerhet, og for at FNs organisasjon for ernæring og landbruk skal være den sentrale politiske plattformen for global matsikkerhet, ernæring og retten til mat.

Et bredt spekter av havnæring har potensial for å gi viktige bidrag til verdiskaping i Norge og andre land. Dette omfatter blant annet fornybar energi til havs og utnyttelse av mineraler og metaller på havbunnen. Innenfor norsk oppdrett foregår det omfattende forskning på arter som over tid kan gi økt produksjon. Det er trolig et betydelig økonomisk potensial i dyrking av tare.

Arbeid for markedsadgang og nedbygging av handelshindre er viktige oppgaver i utenriks- og handelspolitikken og noe regjeringen legger stor vekt på. Havnæringene er blant norske hovedprioriteringer i

WTO, handelssamarbeidet med EU/EØS og de bilaterale frihandelsavtalene fremforhandlet innenfor rammen av EFTA.

Støtte til næringslivet gjennom utenriksstjenesten er en prioritert oppgave for regjeringen, som vil bidra til at Team Norway styrker samarbeidet på tvers, for å fremme havnæringene samlet der det kan gi økt effekt.

Marin forsøpling er et økende internasjonalt problem. Fiskerier, marint dyreliv og turistindustrien kan bli skadelidende. Regjeringen vil legge inn en betydelig innsats internasjonalt for å redusere marin forsøpling og mikroplast, herunder lansere et eget bistandsprogram. Havet påvirkes også negativt som følge av utslipp av blant annet kjemikalier, olje, klorakke og tungmetaller. Regjeringen vil fortsette å arbeide bredt for å hindre forurensning både fra landbasert virksomhet og aktivitet på havet.

Klimaendringene har negative konsekvenser for havmiljøet og gjør at havet blir surere og varmere. Det kan også true matsikkerheten. Det viktigste vi kan gjøre for å begrense klimaendringenes negative konsekvenser for havet er å redusere de globale utslippene av CO₂. I 2017 vil regjeringen bruke over fem milliarder kroner på klimatiltak over bistandsbudsjettet.

Områdebaserte forvaltningstiltak som marine verneområder, er viktige redskaper i arbeidet for bærekraftig bruk og bevaring av naturmangofoldet i havet. For regjeringen er det viktig å arbeide for at utstrekningen av slike områder og de tilhørende tiltak er basert på best mulig vitenskapelig grunnlag, står i et rimelig forhold til verneformålet og kan kombineres med bærekraftig bruk. Regjeringen vil arbeide for å fremme forståelse for dette internasjonalt.

Regjeringen vil rette en større del av bistanden mot kompetansebygging om helhetlig bærekraftig forvaltning av marine ressurser, matsikkerhet og næringsutvikling. De to største bistandsprogrammene er Olje for utvikling og Fisk for utvikling. Regjeringen vil videreføre arbeidet med å styrke partnerlandenes ressursforvaltning, miljøforvaltning, oljevernberedskap og operasjonell sikkerhet, samt finansforvaltning innen Olje for utvikling-programmet. Regjeringen vil øke tildelingen til Fisk for utvikling-programmet for å møte den store etterspørselen etter kunnskap og forvaltningserfaring knyttet til marine ressurser og hav.

I mer enn 40 år har Norge drevet Nansenprogrammet i samarbeid med FNs organisasjon for ernæring og landbruk. Det tredje Dr. Fridtjof Nansen-fartøyet, som er blant de mest avanserte forskningsfartøyene i verden, ble døpt i mars 2017.

Småskalafiske er den vanligste form for fiskeri, og en viktig kilde til sysselsetting, matsikkerhet og inntekt i utviklingslandene. Regjeringen vil viderefø-

re støtten til bærekraftig småskalafiske i lys av mat-sikkerhet og fattigdomsreduksjon.

Blant de største truslene mot utvikling av bærekraftig fiske finner vi ulovlig, uregulert og urapportert fiske (UUU-fiske) og fiskerikriminalitet. Regjeringen vil intensivere kampen mot UUU-fiske og videreføre den omfattende norske støtten for å bekjempe fiskerikriminalitet.

I meldingens kapittel 3 til 7 kan man lese mer om norske havinteresser i internasjonalt perspektiv, rammer og forutsetninger for norske havinteresser, bærekraftig bruk og verdiskaping, rene og sunne hav, og blå økonomi i utviklingspolitikken.

De økonomiske og administrative konsekvensene av tiltakene i meldingen lar seg i ulik grad fastslå nøyaktig. Etter hvert som forslag konkretiseres vil det som et ledd i vurderingene av tiltak være viktig å utrede videre eventuelle konsekvenser på vanlig måte i tråd med utredningsinstruksen. Tiltak vil dekkes innenfor berørte departementers gjeldende budsjettammer.

Merknader frå komiteen

Komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, leiaren Anniken Huitfeldt, Marit Nybakk, Wenche Olsen, Kåre Simensen og Jonas Gahr Støre, frå Høgre, Elin Rodum Agdestein, Regina Alexandrova, Sylvi Graham, Øyvind Halleraker og Trond Helleland, frå Framstegspartiet, Harald T. Nesvik, Jørund Rytman og Christian Tybring-Gjedde, frå Kristeleg Folkeparti, Knut Arild Hareide, frå Senterpartiet, Liv Signe Navarsete, frå Venstre, Trine Skei Grande, og frå Sosialistisk Venstreparti, Bård Vegar Solhjell, viser til at Meld. St. 22 (2016–2017) er den fyrste stortingsmeldinga som blir lagd fram om hav i utanriks- og utviklingspolitikken. Komiteen ser det som positivt at det gjennom ei slik melding blir retta fokus på moglegheitene og utfordringane havet representerer for Noreg, og tydinga det har i internasjonal politikk.

Norske havinteresser i internasjonalt perspektiv

Komiteen viser til at meldingen innebærer en opptrapping av norsk innsats for bærekraftige hav og støtter at regjeringen vil igangsette havdialoger med aktuelle land for å dele erfaringer og kompetanse og samarbeide om tiltak for rene og sunne hav, bærekraftig bruk av ressursene og vekst i den blå økonomien. Komiteen understreker viktigheten av å styrke dialogen med toneangivende land om hvordan

skipsfarten ytterligere kan bidra til miljøvennlig transport på globalt nivå.

Komiteen mener Our Oceans-konferansene er et positivt initiativ som bidrar til forsterket fokus på havenes potensial og globale utfordringer for å kunne utløse dette potensialet. Fra den første konferansen i 2014, initiert av USAs tidligere utenriksminister John Kerry, har temaer som bærekraftig fiske, havforsuring og andre klimarelaterte påvirkninger, vern av havområder og bekjempelse av havforurensning stått sentralt. Komiteen har merket seg Norges engasjement knyttet til Our Oceans og støtter at Norge blir vertsland for denne årlige konferansen i 2019.

Komiteen mener at Norges kjerneinteresser er knyttet til havenes fremtid, og at det er ekstremt viktig hvordan vi forvalter havene i fremtiden. Det er derfor positivt at regjeringen legger fram den første stortingsmeldingen om havets rolle i utenriks- og utviklingspolitikken noensinne.

Rammer og forutsetninger for norske havinteresser

Komiteen viser til FN sine bærekraftsmål nr. 14 som seier at ein skal: «Bevare og bruke hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling». Komiteen understreker viktigheta av at Noreg som havnasjon bidreg på best mogleg måte for å sikre at ein når dette målet. I så måte er det sentralt at regjeringa gjennom meldinga gjer det klart at ein vil arbeide for at det skal leggjast større vekt på fiskeri og akvakultur i arbeidet med global matsikkerheit.

Komiteen understreker tydinga av eit sterkt FN som evnar å løyse globale utfordringar gjennom eit internasjonalt samarbeid. Komiteen viser til at meldinga gjer det klart at FN sin organisasjon for ernæring og landbruk skal vere den sentrale politiske plattformen for global matsikkerheit, ernæring og retten til mat.

Komiteen understrekar at trygge hav er ein føresetnad for sikring av norske havinteresser. Det er viktig at Noreg fører ein sikkerheitspolitikk som tek i vare våre interesser på havet. Her står eit godt og tett samarbeid i NATO sentralt.

Komiteen har merka seg utfordringane som regjeringa listar opp i meldinga. Mange av utfordringane rører ved forvaltingsgrep som, dersom dei ikkje blir tekne, kan medføre økonomiske tap og øydelegging av miljøet. Komiteen sluttar seg til konklusjonen om at havrettskonvensjonen utgjør det rettslege rammeverket for Noreg sitt internasjonale samarbeid om vern og bærekraftig bruk av hav og marine ressursar både på globalt, regionalt og bilateralt nivå. Gode fiskeritavtalar er ein føresetnad for ei langsiktig god økonomisk og bærekraftig hausting av fiskeresursane.

Komiteen viser til at for eit lite land som Noreg er folkeretten sine reglar ikkje berre eigna til å sikre føreseielege tilhøve for næringsdrift, men også til å likestille små land med dei store aktørane. «Eitt land – ei røyst», er eit berande prinsipp i folkeretten, som gir dei små landa sikkerheit og større påverknad over dei nærliggande ressursane som ligg nær kyststatane, enn det folketalet skulle tilseie. Det er i denne samanheng at regjeringa påpeikar at «det er en kjerneinteresse for Norge å styrke og utvikle havretten».

Komiteen legg også dette til grunn som plattform for Noreg sitt vidare arbeid for betre regelstyrt forvaltning og utnytting av dei marine ressursane, ikkje berre innanfor kyststatane sine jurisdiksjonsområde, men også over «det opne hav» og ressursar på dei store havdjupe. Migrerende og vandrane bestandar krev mellomstatlege løysingar.

Komiteen vil understreke at det er en kjerneinteresse for Norge å styrke og utvikle havretten. Trygge hav er av vital betydning for norske interesser, og avklarte maritime avgrensingslinjer og etterlevelse av havretten er forutsetninger for fredelig samarbeid i fremtiden. Norsk engasjement i multilaterale, regionale og bilaterale arenaer for å fremme norske havinteresser og utvikle havretten må være en prioritet.

Komiteen viser til at havområdene i nord løftes fram som en viktig norsk interesse i meldingen. Effektiv implementering av havretten er sentralt for internasjonal stabilitet og forutsigbarhet, og for forvaltning og økonomisk utnytting av havet.

Komiteen viser til at Norge over lang tid har vært en pådriver for å få på plass globale kjøreregler og beredskap i polare farvann. Komiteen vil i den forbindelse vise til Polarkoden for skip som ble vedtatt i Den internasjonale sjøfartsorganisasjonen (IMO), og som trådte i kraft 1. januar 2017.

Komiteen viser til at god sikkerhet og en høy beredskap mot uønskede hendelser er avgjørende for en bærekraftig utvikling av samfunnene i Arktis og for en sunn økonomisk utvikling i nordområdene. All kommersiell aktivitet i nord må inkludere en sikkerhets- og beredskapsdimensjon. Særlig viktig blir denne for operasjoner i høst- og vintermånedene i Barentshavet og rundt Svalbard. Fornylse av kapasitetene når det gjelder isgående kystvaktskip, kystvakthelikoptre og redningshelikoptre og oljeselskapenes beredskapsinvesteringer på norsk sokkel gjør Norge til en ledende aktør i nordområdene når det gjelder SAR-beredskap. Med økt kommersiell aktivitet knyttet til cruisetrafikk og olje- og gassvirksomhet og endring i aktivitetsmønstret lenger nord knyttet til fiskeflåte, forskning og militær aktivitet blir det viktig at en sikrer en ytterligere styrking og konti-

nuerlig tilstedeværelse av offentlige beredskapskapasiteter i nord.

Komiteen viser til at SAR-Arktis-avtalen forplikter Norge til å koordinere redningsaksjoner innenfor eget ansvarsområde. Avtalen forplikter til samarbeid og utvikling av SAR-beredskapen i Arktis.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser for øvrig til Meld. St. 32 (2015–2016) (Svalbard) og Innst. 88 S (2016–2017) og de anbefalingene som der fremkommer for å styrke SAR-beredskapen.

Komiteen vil at Norge som ledende havnasjon skal ta et globalt lederskap for havets framtid, også utenfor våre grenser. Det er viktig å sikre at norsk havrettsekspertise fortsatt forblir i front internasjonalt og støtter opp om havrettens prinsipper, blant annet ved å utvide innsatsen for å bistå kyststater til å få kartlagt sine kontinentalsokler. Komiteen mener Norge bør ta initiativ til et internasjonalt havpanel for å samle og samordne relevant forskning og legge grunnlag for en vellykket og bærekraftig havforvaltning.

Komiteen viser til at et internasjonalt havpanel må ha en klar merverdi og ikke skal duplisere eller gå på bekostning av allerede eksisterende internasjonale strukturer, som f.eks. FN-organet IOC, regionale avtaler for Nordøst-Atlanteren eller Det internasjonale havforskningsrådet (ICES).

Komiteen viser til at Norge legger stor vekt på internasjonalt samarbeid om Polhavet basert på havretten, og i 2015, med aktiv norsk medvirkning, undertegnet de fem kyststatene til Polhavet en erklæring i Oslo om tiltak mot uregulert fiske i internasjonale områder i Polhavet. Tiltakene i erklæringen søkes nå videreført og forsterket i forhandlinger om en ny avtale der også fjernfiskeaktørene EU, Island, Japan, Kina og Sør-Korea er involvert.

Bærekraftig bruk og verdiskaping

Komiteen er samd i at Noreg må stø opp under vidareutvikling av dei norske havnæringane, og samstundes bidra til berekraftig vekst i andre land gjennom mellom anna å gje støtte til utviklingslanda sin havpolitikk. Komiteen viser til at Noreg skal ha ei leiande rolle internasjonalt i høve til berekraftig havbruk og verdiskaping, reine og sunne hav, og støtte utviklinga av den blå økonomien i utviklingsland.

Komiteen mener det er behov for mer kunnskap om fiskebestander vi deler med andre land, og mener det er behov for økt fokus på bestandsforskning.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til regjeringens Langtidsplan for forskning, hvor hav er én av fem hovedsatsinger og til Masterplan for marin forskning. Flertallet vil understreke betydningen av havrelatert forskning for å kunne utløse det store verdiskapingspotensialet havrommet representerer og for økt kunnskap om hvordan livet i havet påvirkes av klimaendringene. Dette er forskningsfelt hvor Norge internasjonalt ligger langt fremme og hvor vår kunnskap blant annet kommer utviklingsland til gode gjennom Nansen-programmet.

Komiteen viser til at havnæringen er en sentral del av det grønne skiftet. Norge har global troverdighet i bærekraftsspørsmål om hvordan vi forvalter ressursene i havet. FNs bærekraftsmål 14 omhandler bevaring og bærekraft av havet, og det er positivt at Norge tar en lederrolle i dette arbeidet.

Komiteen viser til at FNs matvareorganisasjon (FAO) etablerte Code of Conduct for Responsible Fisheries i 1995, og satte dermed en internasjonal standard for globale prinsipper om hvordan ansvarlig fiske og oppdrett skulle drives. Havenes økende betydning som proteinkilde for en raskt voksende verdensbefolkning gjør FAOs innsats på havområdet enda viktigere. Komiteen er opptatt av at Norge fortsetter å gi høy prioritet til arbeidet i FAOs fiskerikomiteé, som diskuterer overordnede, internasjonale saker og problemstillinger knyttet til fiskeri- og havbruksnæringen og som gir anbefalinger til ulike lands myndigheter, internasjonale organisasjoner og andre som arbeider innen næringen. Komiteen har videre merket seg at fiskerikomiteen forhandler også fram globale avtaler og blant annet på norsk initiativ har fått på plass den internasjonale bindende avtalen om havnestatskontroll med Norge som vertskap for det første statspartsmøtet under avtalen i Oslo 29.–31. mai 2017.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at regjeringen vil arbeide for at WTO-avtalen om miljøvarer blir avsluttet, helst i løpet av 2017, og løpende revideres for å sikre inkludering av ny miljøteknologi med positiv innvirkning på havmiljø og -forvaltning.

Flertallet vil understreke betydningen av arbeidet for å oppnå bedre markedsadgang til EU for sjømat og frihandelsavtaler for å sikre også havbaserte næringer markedsadgang og forutsigbare rammevilkår i markeder utenfor Europa.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, understreker viktigheten av at vi må ha en bærekraftig forvaltning av havene, og for å muliggjøre dette er internasjonalt samarbeid avgjørende. Norge er en ledende aktør i skipsfart, offshore, fiskeri og oppdrett og har vist at det er fullt mulig å kombinere bevaring av havet og bruk av havets ressurser. Disse ressursene sikrer oss høy verdiskaping og norsk velferd.

Dette flertallet vil understreke at det marine og maritime næringslivet sammen med offshorevirksomhetene og leverandørindustrien utgjør viktige næringsklynger. Innen fiskeri og havbruk, skipsfart og maritim næring, petroleum og fornybar energi ligger det et stort potensial. Kunnskap fra fiskerier og skipsfarten gir mulighet for å satse på nye havbaserte næringer, som mineralutvinning på havbunnen, marin bioprospektering, marin ingrediensindustri og til å høste av havets fornybare energi.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser videre til regjeringens arbeid for likebehandling, forbedret og forutsigbar markedsadgang for maritime og offshorerelaterte tjenester i WTO, TISA-forhandlingene og andre avtaler som berører tjenestet handel. Dette flertallet støtter dette.

Et fjerde flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, viser til at Norge er en langsiktig og forutsigbar leverandør av energi, som olje og gass. Dette flertallet mener derfor at arbeidet med å fremme norske energiinteresser i internasjonale organisasjoner, slik som Det internasjonale energibyrådet (IEA) og Det internasjonale energiforum (IEF), er svært viktig. Dette flertallet mener også at Norges lange erfaring med petroleumsvirksomhet, som både gir økonomisk vekst og tar hensyn til miljøet, gjør oss vel skikket til å bidra med å overføre kompetanse innen petroleumsforvaltning til land som etterspør dette. Dette gjelder særlig utviklingsland.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti viser til at sikring av kystfolket sin årtusenlange haustingstradisjon la eit avgjerande grunnlag for dagens haustingsrett. Arbeidet for å sikra denne retten har gått føre seg sidan tidleg i 1950-åra då Noreg oppretta rette grunnlinjer utanfor Nord-Noreg. Den langvarige bruken har sikra både nasjonal einereitt til hausting av ressursane og

norsk eksklusiv utøving av mynde. Saka for Den internasjonale domstolen i Haag i 1951 mellom Noreg og Storbritannia om dei rette grunnlinjene var i tråd med folkeretten, ei sak som Noreg vann, var den første grunnsteinen i det som seinare skulle bli til fiskerisoner og økonomiske soner med rekkevidde ut til 200 nautiske mil av desse grunnlinjene. Desse medlemene viser til at sigeren for det norske synet særleg blei sikra gjennom ein særskild dokumentasjon av kystfolket si tusenårige hausting av havet. Desse medlemene vil minne om denne historiske utviklinga som var avgjerande for å trygge kystfolket sin rett til sine ressursar. Uttrykket «nærleik gir rett» karakteriserer på ein god måte havrettsutviklinga. Dette synet ligg til grunn når regjeringa slår fast at: «Vår egen historie viser at ressursar fra havet kan bygge velstand når de forvaltes ansvarlig ...». Desse medlemene viser til at meldinga er noko kort på dette punktet, då ein unnlèt å peike på at Noreg har klart å byggje velstand ikkje berre som følge av at dei marine ressursane blir forvalta forsvarleg, men også som følge av ei rettferdig og jambyrdig fordeling mellom folket i Noreg. Dette kjem ikkje berre til syne gjennom eldre lovgjeving, men også gjennom dei nyaste lovene, det vil seie hhv. deltakarlovera (1999) og havressurslova (2008).

Desse medlemene viser til næringskomiteen si innstilling, Innst. O. nr. 73 (2000–2001), og sluttar seg til at den vidare utviklinga av Noreg sitt forhold til det internasjonale samfunn av statar skal byggjast på at den ytre allmenningen er folket sin felles eigedom, og at staten ikkje inngår avtalar med tredjeland som undergrever eller skuslar bort folket sin eigedom.

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til Innst. O. nr. 38 (1998–1999), der det står: «Komiteen vil påpeke at fiskeressursene tilhører det norske folk, i fellesskap». Desse medlemene vil oppmode regjeringa om å setje i verk ei utgreiing av moglegheiter og konsekvensar av ei ordning med overgang frå kjøp og sal av kvotar til tildeling av kvotar og konsesjonar til unge rekruttar når noverande kvoteeigarar går ut av næringa. Desse medlemene understrekar at dei som har kjøpt deltakarrettar, konsesjonar eller kvotar, gjennom ei slik ordning ikkje må lide noko tap ved ei eventuell endring.

Desse medlemene viser til at meldinga slår fast at «[m]iljøkriminalitet og ulovlig fiske undergraver levkårene i lokale kystsamfunn». Desse medlemene støttar dette synet, og vil styrke overvaking og handheving av fiskeriretten sine regler. Dette kan skje ved at det vert oppretta lokale fiskerioppsyn, der slike ikkje finst i dag. Kontroll med levert og innvegen fangst bør også trappast opp.

Desse medlemene understrekar at Fiskeridirektoratet sitt kontrollverk må setjast i stand til å gjennomføre hyppige og ikkje varsla kontrollar på fiskebruka.

Rene og sunne hav

Komiteen peikar på at klimaendringane har negative konsekvensar for havmiljøet og gjer at havet blir surare og varmare, og at dette også truar matsikkerheita. Noreg sitt arbeid for å redusere globale CO₂-utslipp er difor også eit viktig ledd i arbeidet med å sikre eit berekraftig havmiljø.

Komiteen viser til at marin forsøpling er eit aukande internasjonalt problem. Komiteen ser det som positivt at regjeringa vil leggje inn ein stor innsats internasjonalt for å redusere marin forsøpling og mikroplast, og vil arbeide breitt for å hindre forureining både frå landbasert verksemd og aktivitet på havet.

Komiteen viser til at Norge er en pådriver i det internasjonale arbeidet med å redusere omfanget av plast som har havnet i havet. Komiteen har merket seg at Norge fremmet en resolusjon om marint plastsoppel og mikroplast, som ble enstemmig vedtatt under FNs første miljøforsamling (UNEA) i Nairobi, Kenya, i 2014. Norge har bidratt med 10 mill. kroner til oppfølging av dette vedtaket. Komiteen har også merket seg at over 170 land i FNs miljøforsamling vedtok i mai 2016 å gjennomføre en global utredning av internasjonale og regionale forvaltningsstrategier og regelverk på dette området, basert på et forslag fra Norge.

Komiteen støtter at Norge skal ha en bred tilnærming til problemene og at regjeringen vil samarbeide med internasjonale organisasjoner, andre land, forskningsmiljøer, sivilt samfunn og privat sektor for å sikre at norske midler til bekjempelse av marint plastsøppel og mikroplast anvendes på en måte som gir målrettet effekt. Norge har kompetanse, kunnskap og teknologi som det er stor etterspørsel etter internasjonalt. Et område som vil bli vesentlig styrket gjennom meldingen, er havforskning og havforvaltning i utviklingsland.

Komiteen vil understreke betydningen av å styrke internasjonale avtaler og konvensjoner for å sikre bærekraftig bruk av naturressursene og for å beskytte det marine miljø.

Komiteen viser til meldingens fremhevelse av mulighetene som finnes i den blå skogen, herunder de kystnære økosystemene mangrove og tareskog. Komiteen mener Norge har en stor mulighet til å forsterke sin posisjon som en førende kystnasjon innen et raskt voksende temaområde der kunnskapen om disse økosystemenes store betydning globalt i klimaarbeidet og nasjonalt/regionalt for blå vekst relativt nylig har blitt oppdaget. Selv om det råder en viss

usikkerhet, bedømmes blå skog-økosystemer å være fem ganger mer effektivt i sitt opptak og lagring av atmosfærisk CO₂ enn tropisk regnskog. Komiteen støtter satsingene som skisseres i meldingen.

Komiteen viser til at bestandene av marine arter har blitt redusert med nesten 40 pst. de siste 40 årene, og mener Norge bør ta en internasjonal lederrolle for sunne og bærekraftige hav.

Komiteen viser til at regjeringen i meldingen beskriver marine verneområder som et viktig verktøy for å ta vare på naturmangfoldet i havet. Norge har stor kompetanse på kunnskapsinnhenting og kartlegging av marine økosystem og bør aktivt bruke denne kompetansen for å bidra til økt kunnskap i opprettelsen av marine verneområder. Komiteen mener Norge og de øvrige arktiske kyststatene har et spesielt ansvar for Arktis og bør arbeide for å ta vare på livet der. Arktis opplever allerede store endringer som følge av klimaendringene, og beskyttelse av nøkkelområder vil være avgjørende for at livet der skal ha en mulighet til å tilpasse seg.

Komiteen mener Norge må jobbe for et internasjonalt forbud mot tungolje som drivstoff i arktiske strøk. Tungolje som drivstoff i skip gir store utslipp av blant annet sot.

Komiteen viser til at Norge var sentral da forbudet mot tungolje som drivstoff i Antarktis kom på plass, og at vi også bør gå foran i Arktis.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti, mener det i realiteten ikke finnes noe oljevern som fungerer under arktiske forhold.

Komiteen viser til at Norge er en pådriver og arbeider for å sette denne bruken av tungolje på arbeidsprogrammet til miljøkomiteen (MEPC) til FNs sjøfartsorganisasjon (IMO). Norge har sendt inn et dokument sammen med Canada, Finland, Tyskland, Island, Nederland og USA som foreslår at tiltak for å redusere risiko ved bruk og frakt av tungolje som drivstoff i arktiske farvann, skal drøftes i IMOs miljøkomité 3.–7. juli 2017.

Komiteen viser til at internasjonal skipstransport ikke har blitt pålagt reguleringskrav under Parisavtalen og således er utelatt fra EUs klimamål. Manglende regulering bidrar til vekst i utslipp fra skipstrafikken, og andelen av klimagassutslippene antas å øke i årene fremover. Komiteen mener Norge må være en pådriver for miljøvennlige løsninger i skipstrafikken og for at den internasjonale skipstrafikken får krav om utslippskutt.

Komiteen mener Norge bør ta internasjonalt lederskap for å bekjempe marin forsøpling og sikre samarbeid om havets helse.

Komiteen viser til at havet rommer et stort potensial, for Norge og for verden. Verdens befolkning vil øke med over to milliarder mennesker frem mot 2050. Behovet for ressurser fra havet, som mat og energi, vil øke. Samtidig er det stor bekymring rundt miljøproblemer som forurensning og forsøpling, klimaendringer og ikke-bærekraftig bruk av havet, som overfiske.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, mener Norge bør innta en pådriverrolle for at vedtatte internasjonale beslutninger og erklæringer gjennomføres, og ber regjeringen følge dette opp med en handlingsplan eller på andre måter arbeide for å sikre samarbeid om havets helse.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser til at etablering av klimakrav til internasjonal skipsfart ligger under FNs sjøfartsorganisasjons (IMO) ansvarsområde. Norge var toneangivende i arbeidet med IMOs globale klimakrav til internasjonal skipsfart, som trådte i kraft i 2013. IMO har nå også etablert krav om bindende rapportering av klimagassutslipp, og har påbegynt forhandlinger om andre generasjons klimakrav. Dette flertallet viser til at Norge er en pådriver i dette arbeidet og har sendt inn konkrete forslag til IMO, som behandles i juni og juli og er en del av IMOs klimaforhandlinger. Dette flertallet understreker imidlertid at IMOs klimakrav må etableres med like krav og rettigheter til alle parter, og således ikke kan følge Paris-avtalens prosess og prinsipper. Dette flertallet mener Norge fortsatt må legge vekt på å lede forhandlingene inn på et spor som gir best mulig resultat i form av utslippskutt raskest mulig.

Et tredje flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, mener det internasjonalt finnes en rekke initiativ som har som formål å bedre miljøtilstanden og havets helse. FNs The Oceans Conference 5.–9. juni 2017 i New York omhandler gjennomføring av bærekraftsmål 14 om hav, og her blir det lagt frem et Call for Action-dokument for vedtak med en rekke tiltak for å bedre havets helse. Our Oceans-konferansene avholdes årlig, og i oktober er EU vert for konferansen på Malta, som vil omfatte et stort antall nasjonale og internasjonale tiltak for bedre miljøtilstand og bærekraftige hav. I FNs miljøforsamling (UNEA) vedtas det resolusjoner som har tiltak rettet mot hav. Dette flertallet viser til at Norge i flere år har vært i førerretet på å få vedtatt resolusjoner mot plast og mikroplast i havet.

I FNs generalforsamling vedtas det årlige havretts- og fiskeriresolusjoner som har en rekke punkter som gjelder miljø, og hvor Norge har hatt og har en pådriverrolle.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener Norge bør ta internasjonalt lederskap og initiativ til en handlingsplan for å sikre samarbeid om havets helse. Nasjonalt må det gjennomføres årlige opprenskningstokter langs kysten og i norske farvann samtidig som overvåkingen av strendene styrkes for å få oversikt over omfang og utvikling av problemene med forsøpling.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Venstre og Sosialistisk Venstreparti mener at en helhjertet innsats for renere hav må inkludere forbud mot dumping av gruveavfall. Dumping av gruveavfall rammer livet i havbunnen i de berørte fjordene, og fører til at små partikler og kjemikalier sprer seg og kan skade livet i resten av fjorden og videre ut i havet. Disse medlemmer mener at dumping av gruveavfall i fjordene er svært skadelig for det marine livet og mener Norge må støtte et internasjonalt forbud mot dumping av gruveavfall i havet.

Blå økonomi i utviklingspolitikken

Komiteen viser til at miljøkriminalitet må sjåast i samanheng med anna organisert kriminalitet, som fiskerikriminalitet. Komiteen understrekar at Noreg skal intensivere kampen mot ulovleg, uregulert og urapportert fiske og vidareføre den omfattande norske støtta for å kjempe ned fiskerikriminalitet.

Komiteen ser det som positivt at regjeringa vil rette ein større del av bistanden mot kompetansebygging om heilskapleg berekraftig forvaltning av marine ressursar, matsikkerheit og næringsutvikling. Komiteen understrekar at norsk utviklingshjelp bør fokusere tematisk på område der Noreg kan medverke med særskild kompetanse, som til dømes forvaltning av petroleumsressursar og marine ressursar. Bistandsprogramma Olje for utvikling og Fisk for utvikling er viktige satsingar der Noreg har mykje å bidra med.

Komiteen viser til at Noreg i meir enn 40 år har drive Nansenprogrammet i samarbeid med FN sin organisasjon for ernæring og landbruk, og ser dette som eit viktig og godt bidrag som Noreg bør halde fram ved.

Komiteen støtter den styrkede innsatsen for bærekraftig blå økonomi i utviklingspolitikken og at tildelingen til Fisk for utvikling-programmet øker. Det nye forskningsskipet Dr. Fridtjof Nansen, som nå

settes i virksomhet, innebærer en opptrapping av norsk bistand til økosystembasert havforvaltning i utviklingsland.

Komiteen støtter en intensivering av arbeidet mot ulovlig fiske og fiskerikriminalitet og at Norge må være en pådriver for at ytterligere stater slutter seg til FNs havnestatsavtale mot ulovlig fiske.

Komiteen viser til at kampen mot organisert kriminalitet, som fiskerikriminaliteten, må kjempast på mange frontar. Global Financial Integrity (GFI) anslår i ein ny rapport at handel med ulovlege «varer» på tvers av landegrenser har ein samla omsetning på rundt 17 000 mrd. kroner i året. Hemmelege finansielle transaksjonar gjennom skatteparadis bidreg til kvitvasking av pengar. Bekvemlegehetsflagg i skipsfart bidreg til ulovleg fiske ved å la båteigarar omgå ein rekke internasjonale reguleringar. Manglande openheit i skatteparadis eller områder med ein sterk hemmelegheitskultur hindrar kampen mot den organiserte kriminaliteten, til dømes ulovleg fiske. Komiteen viser til at eit viktig tiltak mot internasjonal kriminalitet er å fjerne moglegheita for ulovlegkapitalflyt gjennom krav om openheit.

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti meiner det er uheldig at dette arbeidet har fått mindre merksemd i utviklingspolitikken dei seinare åra.

Komiteen viser vidare til at GFI tilrår at alle land må krevje at bankar og finansinstitusjonar må ha opne registre om faktiske eigarar av kontoar og selskap.

Medlemeden i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti viser vidare til Representantforslag 86 S (2016–2017) som er til handsaming i finanskomiteen no der Sosialistisk Venstreparti foreslår å endre forskrifta om land-for-land-rapportering slik at ein sikrar at der det skal gis utvida opplysningar, skal dette gis i tråd med årsregnskap og uavhengig av materialitetsgrense, samt at det i forskrifta skal presiserast at hovudtala i land-for-land-rapporteringa skal inntakast i note til finansregnskapet.

Fråsegner frå energi- og miljøkomiteen og næringskomiteen

Energi- og miljøkomiteen skriv i brev datert 23. mai 2017:

«Energi- og miljøkomiteen viser til utenriks- og forsvarskomiteens utkast til innstilling datert 16. mai 2017 vedrørende Meld. St. 22 (2016–2017) Hav i utenriks- og utviklingspolitikken.

Energi- og miljøkomiteens medlemmer slutter seg til de respektive partienes merknader i utkast til

innstilling 16. mai 2017 – og har ingen ytterligere merknader.»

Næringskomiteen skriv i brev datert 23. mai 2017:

«Næringskomiteen viser til utenriks- og forsvarskomiteen sitt utkast til innstilling datert 16. mai 2017 vedrørende Meld. St. 22 (2016–2017) Hav i utenriks- og utviklingspolitikken.

Næringskomiteen viser til de respektive partiers merknader i innstillingen, og har ingen ytterligere merknader.»

Tilråding frå komiteen

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og råder Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Meld. St. 22 (2016–2017) – Hav i utenriks- og utviklingspolitikken – vedlegges protokollen.

Oslo, i utenriks- og forsvarskomiteen, den 24. mai 2017

Anniken Huitfeldt

leder

Liv Signe Navarsete

ordfører

